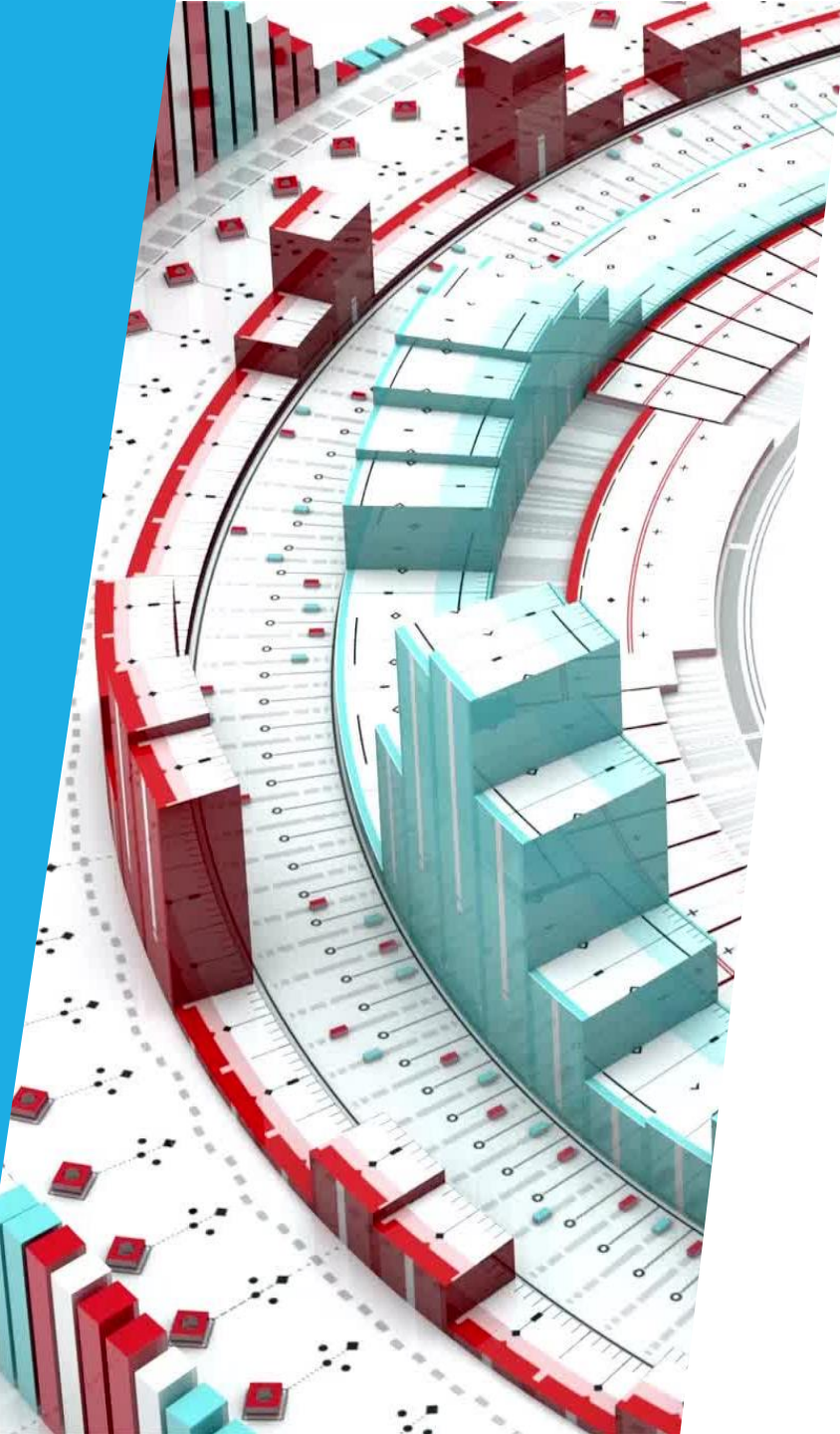

Sebitleýin hyzmatdaşlygyň we integrasiýanyň ösmeginde ylmy institutlaryň tutýan orny

Ýazyýew Merdan

Merkezi Aziýada Sebitleýin Ykdysady Hyzmatdaşlyk (CAREC) Instituty, Baş
ykdysadyýetçi toparynyň ylmy işgäri

Mazmuny

- I. CAREC sebiti barada umumy maglumat
- II. Ylmy institutlaryň sebitleýin hyzmatdaşlygyň ösmegine edýän täsiri
- III. CAREC Institutynyň alyp barýan işleri

I. CAREC sebiti barada umumy maglumat

- **Merkezi Aziýada Sebitleýin Ykdysady Hyzmatdaşlyk (CAREC) Maksatnamasy** sebitde durnukly ösüşi gazanmak we garyplygy aradan aýyrmak boýunça 11 sany agza ýurtlaryň şeýle hem beýleki degişli halkara guramalaryň hyzmatdaşlygy bolup durýar.
- **Maksatnama 2001-nji ýylda ähli agza ýurtlarynyň gatnaşmagynda döredildi.**
- **CAREC agza ýurtlary:**
 - **Owganystan**
 - **Azerbaýjan**
 - **Gruziýa**
 - **Gazagystan**
 - **Gyrgyz Respublikasy**
 - **Mongoliýa**
 - **Pakistan**
 - **Hytaý Halk Respublikasy**
 - **Täjigistan**
 - **Türkmenistan**
 - **Özbekistan**

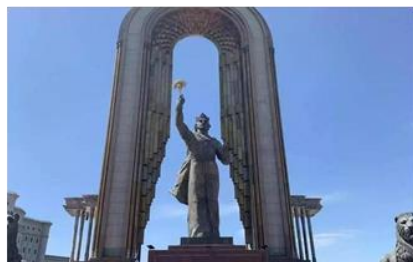
I. CAREC sebitine syn

Sebiteýin umumylyklar we aratapawutlar

Girdejileriň derejesi we tebigy baýlyklara garaşlylyk

Sebitiň agza ýurtlarynyň arasynda syýasy, ykdysady we medeni aratapawutlar

I. CAREC sebitine syn: Öňde duran esasy meseleler

Sebitleýin hyzmatdaşlygy talap edýän dürli meseleler:

Daşky gurşawy goramak boýunça: Dürli ekologiki meseleler, şol sanda guraklyk, howanyň çenden aşa gyzmagy we ş.m. Mysal üçin: Aral deňiziniň guramagy, Pakistanda suw joşguny.

Söwda: Geosyýasy dartgynlylyk halkara söwdada dürli päsgelçiliklere, eksporta we importa, hümmetsizlenmege we real girdejileriň azalmagyna sebäp boldy. Bularyň hemmesi sebitiň önümçilik arabaglanyşygyna, kärhanalara, iş üpjünçiligine we halkyň durmuş derejesine ýaramaz täsir etdi.

Klimatyň üýtgemegi: CAREC sebiti klimatyň üýtgemeginiň täsiriniň iň aýdyň görünýän sebitleriniň biri bolup durýar. Temperaturanyň üýtgäp durmagy oba we suw hojalygyna ýaramaz täsirini ýetirýär. Oba hojalyk sebitiň JIÖ-niň şeýle hem iş üpjünçiligiň esasy bölegini eýeleýär.

Inklýuziwlik we adam resurslarynyň ösüşi: Energiýa serişdeleriniň we azyk harytlarynyň bahasynyň gymmatlamagy bütin dünýäde garyplygyň artmagyna we stagflýasiýanyň emele gelmek howpuny döredýär. Sanly we ýaşyl ykdysadyýete geçiş, inklýuziw ykdysady ösüşi, täze ykdysady başarnyklary we durmuş goraglylygyny üpjün etmek üçin, öňdengörüji syýasy başlangyçlaryň alnyp barylmagyny talap edýär.

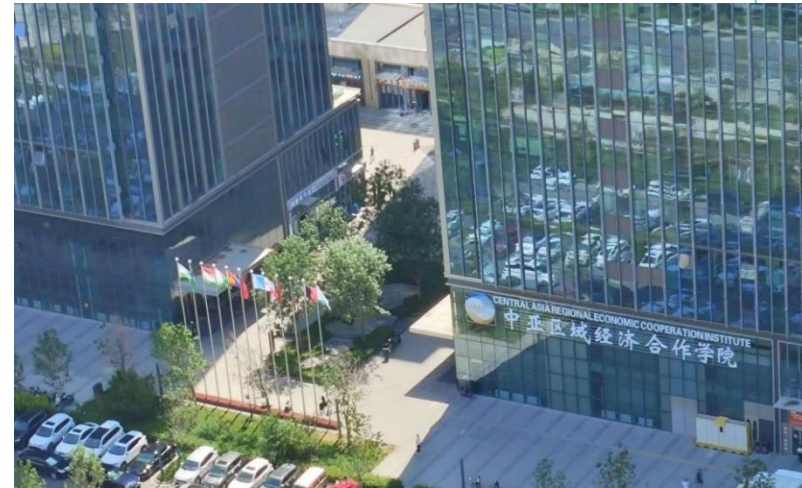
II. Ylmy-barlag merkezleri sebitleýin hyzmatdaşlyga edýän tasiri

- Ýokarda agzalan meseleleriň sebitde diňe belli bir ýurda degişli däl-de, umumy häsiýetli bolmagy, bu meseleleri çözmek üçin ýurtlaryň bilelikdäki tagallalary zerur bolup durýar. Munuň üçin agza ýurtlaryň hususy sektor we ylmy-barlag institutlary bilen hyzmatdaşlyk etmek zerurlygyny ýüze çykarýar.
- Ylmy-barlag merkezleri:
 - Sebit hyzmatdaşlygyny ösdürmekde, täze teklipleri we pikirleri döretmekde we olary degişli taraplar bilen paýlaşmakda araçy bolup hyzmat edýär;
 - Öňde duran meseleler boýunça ylmy-gözleg işlerini alyp barýar;
 - Halkara tejribeleri sebitiň aýry-aýry ykdysadyýetlerine ornaşdyrylmagyny öwrenýär;
 - Öwrenilýän halkara tejribeleri we bilimi agza ýurtlaryň döwlet gullukçylary, ylmy işgärleri şeýle hem köpçülik bilen paýlaşýar.

III. CAREC Instituty

- CAREC 11 sany agza ýurtlaryň hökümetleri tarapyndan bilelikde dolandyrylýan Hökümetara gurama hökmünde hyzmat edýär.
- Ştab-kwartira Hytayı Halk Respublikasynyň Şinjiaň awtonom raýonynyň Urumçy şäherinde ýerleşýär.
 - 2006-njy ýylda CAREC maksatnamasynyň 5-nji Ministerler konferensiýasynda Institutyň düýbünü tutmak barada ylalaşdylar.
 - 2015-nji ýylda Urumçy şäherinde resmi taýdan öz işine başlap, 2017-nji ýylda Hökümetara gurama statusyna eýe boldy. (Türkmenistan Hökümetara ylalaşyga 2021-nji ýylda gol çekdi)
 - Şinjiaň Uygur awtonom raýonynyň we Urumçy şäheriniň hökümetleri bilen Institutyň arasynda “Host city” (kabal edýan şäher) şertnamasy baglaşyldy.

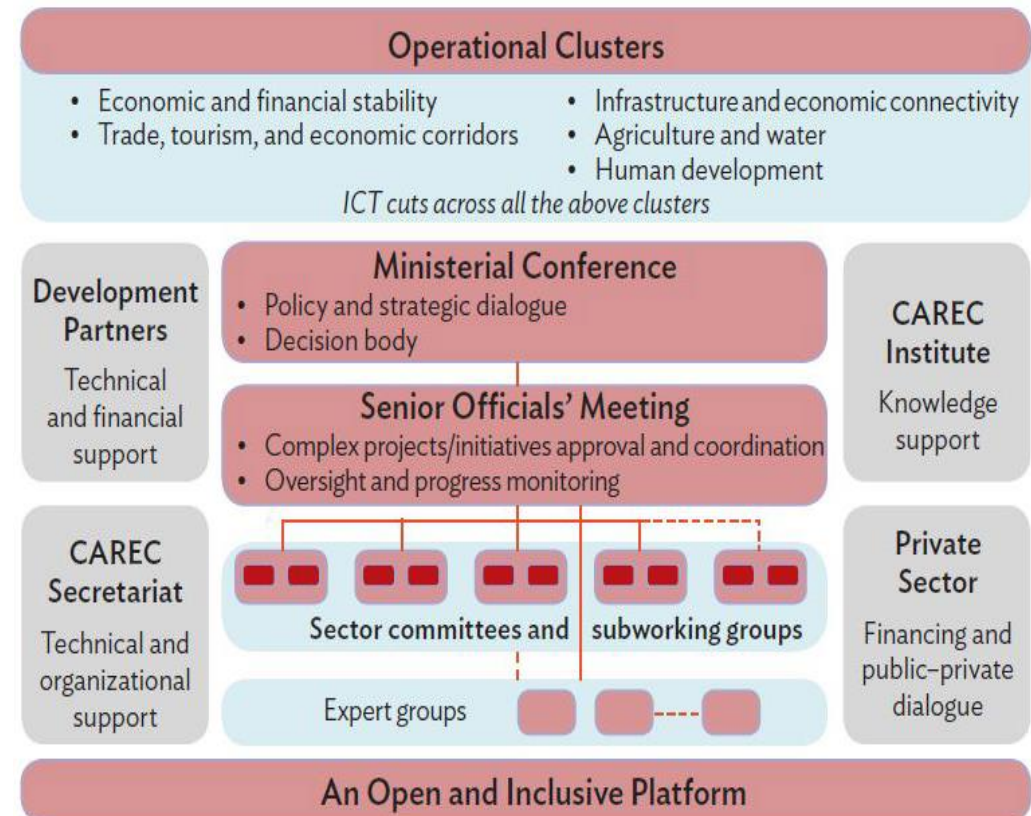
III. CAREC Instituty

Maksady: Bilelikdäki we durnukly ösüş üçin CAREC sebitinde ykdysady hyzmatdaşlyga goşant goşýan öňdebaryjy ylmy-seljeriş merkezi.

Wezipesi: Ylmy taýdan esaslandyrylan ylmy-barlag işlerini üpjün etmek, halkara tejribesini we bilimi paýlaşmak we ornaşdyrmak, hem-de beýleki ylmy-seljeriş institutlary bilen hyzmatdaşlyk guramak arkaly CAREC maksatnamasynyň hilini we netijeliligini ýokarlandyrmak.

Figure: CAREC 2030 Institutional Framework

CAREC = Central Asia Regional Economic Cooperation, ICT = information and communication technology.
Source: CAREC Secretariat.

III. CAREC Instituty

- Ýokary netijeli çözümleri we analitiki esaslandyrmalary üpjün etmek bilen, milli maksatnamalary we ileri tutmalary sebit derejesindäki tagallalar bilen utgaşdyrmak arkaly deňagramly ösüşe we inklýuziw sebit hyzmatdaşlygyna ýardam berýär.
- Sebit we dünýäniň öňdebaryjy tejribeleriniň paýlaşylmagyna goldaw bermek bilen, agza ýurtlaryň sebitleýin we global kynçylyklara netijeli jogap bermegini we mümkinçiliklerden peýdalanmagyny üpjün edýär.
- Döwlet gullukçylarynyň sebitleýin hyzmatdaşlyk proseslerine gatnaşmak, sebitleýin hyzmatdaşlyk taslamalaryny işläp düzmek we durmuşa geçirmek, şeýle hem çylşyrymly syýasy seljermeleri geçirmek ukypalaryny ýokarlandyrýar we ylmy taýdan esaslandyrylan çözümleriň kabul edilmegine ýardam berýär.
- Strategiki ylmy-barlag işleriniň we tejribeleriň alyş-çalşynyň esasy bolup durýan ylmy-seljeriş merkezleriniň hyzmatdaşlygyny guramak arkaly sebitleýin hyzmatdaşlygyň ösmegine itergi berýär.

III. Institutyň amala aşyrýan esasy işleri

- **Ylmy-seljeriş işlerini alyp barmak** – Institut häzirki wagta çenli 120-den gowrak ylmy-seljeriş işlerini we makalalary öz resmi web sahypasynda “online” görnüşinde çap edýär. Institutyň çärýekleýin makroykdysady syny, ylmy-seljeriş işleri sebit derejesindäki başlangyçlara uly goşandyny goşýar.
- **Gazanylan ylmy we tejribäni paýlaşmak** – Geçirilen ylmy-seljeriş işleriniň hasabatlaryny we netijelerini treningleriň, webinarlaryň, tegelek stollaryň şeýle hem tematiki dialoglaryň üsti bilen degişli taraplar bilen öz wagtynda paýlaşmak.
- **Hyzmatdaşlyk guramak** - hyzmatdaşlyklary ýola goýmak- geçirilýän tematiki dialoglary kämilleşdirmek, sebit ýurtlaryny, ylmy institutlary we beýleki gyzyklanýan taraplary öňde duran meseleler boýunça jemlemek üçin esasy gural bolup hyzmat edýär we bu taraplaryň degişli ugurlar boýunça hyzmatdaşlyk etmegini üpjün edýär.

III. Institut bilen hyzmatdaşlygy ýola goýmagyň mümkinçilikleri

- **CAREC ylmy-barlag institutlaryň ösüş forumy (CAREC Think Tank Development Forum):** Agza ýurtlaryň ylmy-barlag institutlary bilen hyzmatdaşlygy kämilleşdirmek maksady bilen, Institut her ýylda “CAREC ylmy-barlag institutlaryň ösüş forumy” atly ylmy maslahat geçirýär. Bu forumda çykyş etmek üçin, degişli ylmy-barlag institutlary ylmy işleriniň taslamalaryny kesgitlenen möhletde tabşyrmaga borçlanýar.
- **Maslahatçy bolmak (konsultant) mümkinçilikleri** – Institut özüniň alyp barýan ylmy-barlag taslamalarynyň çäklerinde zerurlyk ýüze çykan ýagdaýlarda degişli agza ýurtlardan wagtlaýyn maslahatçy (Consultant) wezipesini yglan edýär.
- **Grant maksatnamalar-** Institut häzirki wagtda agza ýurtlar bilen hyzmatdaşlygy has-da işjeňleşdirmek üçin täze başlangyçlary ýola goýýar. Muňa mysal edip, şu ýyl agza ýurtlaryň degişli institutlary we guramalary üçin bellenen tertipde hünäri ýokarlandyryş okuw maslahatlaryny geçirmek üçin grant maksatnamasy yglan edildi. Bu başlangyja Türkmenistanyň ýokary okuw mekdepleriniň yüz tutmagy we saýlanan ýagdaýda çäräni geçirmegi, olaryň halkara tejribeleriniň kämilleşmegine, şeýle hem Institut bilen hyzmatdaşlygynyň işjeňleşdirilmegine itergi berer.

III. Institut bilen hyzmatdaşlygy ýola goýmagyň mümkinçilikleri

- **Institutyň stipendiat grant maksatnamasy (Visiting fellow Program):** Agza ýurtlaryň ylmy işgärlerine, degişli ylmy institutlaryň wekillerine şeýle hem aspirantlara degişli temalar boýunça ylmy işi amala aşyrmak üçin berilýän grant maksatnamasy bolup, bäsdeşlik esasynda saýlanan dalaşgärler degişli ylmy işlerini Institutda alyp barmak mümkinçiligine eýe bolýarlar. Bu maksatnama her ýylda yglan edilip, agza ýurtlardan 5 sany dalaşgär grant bilen üpjün edilýär.

III. Institutyň öňünde duran wezipeler

- ❑ Institutyň sebitleýin hyzmatdaşlygy ösdürmek üçin oňaýly şertlerden peýdalanmagy.
- ❑ CAREC agza ýurtlary ösen ýurtlar bilen girdeji derejesindäki aratapawudy azaltmak, şeýle hem ykdysadyýetleriniň dünýä we sebit ykdysadyýetleri bilen oňyn gatnaşygyny, dünýäde bolup geçýän ykdysady we geosyýasy hadysalaryň ýaramaz täsirine durnuklylygy üpjün etmek üçin sebitleýin hyzmatdaşlygy mundan beýläk hem berkitmek.

Üns berip diňläniňiz üçin köp sag boluň!

www.carecinstitute.org

www.linkedin.com/company/carec-institute/

www.weibo.com/u/7500828683

<https://elearning.carecinstitute.org/>